

Демчик К. І. Наступність у змісті та методах навчання образотворчого мистецтва між сучасним дошкільним навчальним закладом і початковою школою / К. І. Демчик // Педагогічна освіта: теорія і практика : зб. наук. праць / Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Інститут педагогіки НАПН України ; [гол. ред. В. М. Лабунець]. – Кам'янець-Подільський, 2016. – Вип. 21 (2-2016). – Ч. 2. – С. 37-42.

УДК 373.2+373.3:75

Катерина Демчик
Kateryna Demchuk

НАСТУПНІСТЬ У ЗМІСТІ ТА МЕТОДАХ НАВЧАННЯ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА МІЖ СУЧАСНИМ ДОШКІЛЬНИМ НАВЧАЛЬНИМ ЗАКЛАДОМ І ПОЧАТКОВОЮ ШКОЛОЮ

CONTINUITY IN CONTENT AND METHODS OF TEACHING FINE ARTS BETWEEN MODERN PRE-SCHOOL EDUCATIONAL ESTABLISHMENT AND PRIMARY SCHOOL

У статті розглядаються зміст та методи навчання образотворчого мистецтва у сучасних дошкільному навчальному закладі та початковій школі. Запропоновано авторський підхід до використання окремих методів навчання образотворчого мистецтва дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.

Ключові слова: наступність, зміст навчання, методи навчання, образотворче мистецтво, дошкільний навчальний заклад, початкова школа, показники компетентності.

Пріоритетним завданням сучасної освіти, зокрема художньо-естетичної, є виховання ініціативної, творчої особистості, яка має розвинуті пізнавальні інтереси, прагне до постійного самовдосконалення та саморозвитку. В умовах сьогодення фактором, що стимулює процес формування пізнавального інтересу дітей до образотворчого мистецтва, є впровадження в навчально-виховний процес інноваційних технологій, засобів мультимедіа.

У Базовому компоненті дошкільної освіти [1], в оновленій програмі «Впевнений старт» [6] та Державному стандарті початкової загальної освіти [7] визначається пріоритетність компетентнісного підходу до розв'язання основних завдань дошкільної та початкової ланок освіти. Ці документи покликані забезпечити поетапне становлення дитячої особистості, її фізичний, пізнавальний, соціальний розвиток, набуття нею певного практичного досвіду, необхідного для використання у майбутньому житті.

Дослідження стану розгляду питання наступності у сучасній дошкільній теорії та практиці показує, що наступність у переважній більшості розуміється вузько та часто сприймається як інформативна підготовка дитини до школи, що у свою чергу призводить до несформованості готовності дитини до школи, а

далі – негативно впливає на успішність навчання дитини, комфортне перебування її у школі.

Зауважимо, що проблема наступності набула актуальності як предмет наукового розгляду ще у минулому столітті. Так, Н. Лубенець вважала, що «починати виховання дітей зі школи означає зводити будівлю на піску і без фундаменту» [4, с. 178]. Видатний психолог Д. Ельконін наголошував, що «невід’ємний зв’язок старших дошкільників із молодшими школярами полягає у єдності епохи людського розвитку, яка називається дитинством» [3, с. 312].

Педагогічні погляди В. Сухомлинського також були спрямовані на тісний взаємозв’язок дошкільної та початкової ланок освіти, коли він стверджував: «Школа не повинна вносити різкого перелому в життя дітей. Хай, ставши учнем, дитина продовжує робити сьогодні те, що робила вчора. Хай нове з’являється в його житті поступово ... » [8, с. 243-244].

На сучасному етапі реформування та оновлення змісту як дошкільної, так і початкової освіти, проблема наступності цих ланок освіти залишається актуальною та є предметом вивчення не одного десятка наукових праць. Зокрема, сучасні науковці (А. Богуш, О. Кононко, О. Савченко та інші) виділяють неузгодженість у змісті та методах керівництва, а також формах організації педагогічного процесу дошкільних навчального закладу та школи [2, с. 13].

З позиції психолого-педагогічного аспекту проблеми наступності сучасними науковцями (З. Борисова, В. Гурська, О. Киричук та інші) були виділені три напрями забезпечення успішної співпраці дошкільного навчального закладу та школи:

1) спільна виховна робота дошкільного навчального закладу та школи, що спрямована на загальну підготовку дитини до навчання у школі;

2) спеціальна підготовка дітей до предметів, які вивчатимуться у початкових класах;

3) триєдність взаємодії дошкільного навчального закладу, загальноосвітньої школи та батьків з питань підготовки дітей до навчання у школі [3, с. 12].

Отже, наступність між дошкільною та початковою ланками освіти розглядається на сучасному етапі як одна із важливіших умов безперервної освіти дитини. Неперервна освіта розуміється як зв’язок, узгодженість і перспективність всіх компонентів системи на кожному ступені освіти для забезпечення наступності у розвитку дитини [1, с. 3]. Безперечно, наступність є двостороннім процесом: з одного боку – сходінка дошкільної освіти, що зберігає самоцінність дошкільного дитинства, формує фундаментальні особистісні якості дитини, що служать основою успішного навчання, а з іншого – школа, яка є наступною ланкою розвитку досягнень та накопиченого потенціалу дитини [4, с. 274].

Зважаючи на усі фактори наступності дошкільної та початкової ланок освіти, у сучасному освітньому просторі виділяють такі завдання співпраці дошкільного навчального закладу та школи:

- 1) створення сприятливих умов, що забезпечують нормальний перебіг адаптації першокласників до умов шкільного життя;
- 2) поліпшення підготовки до навчання у школі шестирічок;
- 3) поглиблення інтересу дітей до життєдіяльності в школі;
- 4) надання допомоги сім'ї, у якої виникають труднощі при підготовці дитини до навчання в школі [2, с. 4-5].

Як відомо, перехід дитини з дошкільного навчального закладу до школи є важливим етапом життя. Для одних дошкільників ця подія радісна, яскрава, а для інших – це величезний стрес, що супроводжується сумом за звичайним життям, страхом перед новим середовищем, новими вимогами. Саме для цього потрібно організувати різноманітні форми організації життєдіяльності дітей, які сприятимуть позитивним результатам адаптації дітей до школи:

- екскурсія до школи;
- відвідування шкільного музею, бібліотеки;
- знайомство дошкільників з учителями та учнями початкової школи;
- участь у спільній освітній діяльності, ігрових програмах;
- спільні виставки малюнків дошкільників і молодших школярів;
- спільні свята і спортивні розваги дошкільників та першокласників;
- спільна участь дітей у театралізованій діяльності.

Для ефективності адаптації випускників дошкільного навчального закладу до школи не менш важливою є взаємодія педагогів, яку можна організувати у таких формах роботи:

- спільні педагогічні ради (дошкільний навчальний заклад і школа);
- семінари, майстер-класи;
- круглі столи педагогів дошкільного навчального закладу та вчителів початкової школи;
- психологічні тренінги для вихователів та вчителів;
- проведення діагностики з визначення готовності дітей до школи;
- взаємодія психологів дошкільного навчального закладу і школи;
- відкриті покази освітньої діяльності в дошкільному навчальному закладі та відкритих уроків у школі;
- педагогічні та психологічні методоб'єднання.

І третьою складовою успішності адаптації до шкільного життя дошкільників є співпраця з батьками. Задля цього варто організувати та проводити:

- спільні батьківські збори з педагогами дошкільного навчального закладу та вчителями початкової школи;
- консультації з педагогами дошкільного навчального закладу і школи;
- зустрічі батьків з майбутніми вчителями;
- дні відкритих дверей;
- анкетування, тестування батьків для вивчення атмосфери в сім'ї напередодні шкільного життя дитини та в період адаптації її до школи;
- ділові ігри, круглі столи.

Отже, дуже важливо, щоб педагоги і батьки допомогли дитині усвідомити, що дошкільний заклад і школа є ланками єдиної системи освіти. Варто донести до свідомості дитини, що все, що чекає на неї у школі є продовженням того, чим вона займалася, що опанувала раніше. Тому саме тоді, коли робота в дошкільному навчальному закладі буде спрямована на розвиток дітей, який буде відповідати вимогам, які ставляться перед майбутніми першокласниками, а вчителі початкових класів будуть спиратися на матеріал, який був раніше засвоєний дітьми, і на досвід, який був ними придбаний на попередньому рівні їхнього життя, тоді буде досягнута наступність у роботі дошкільного закладу та школи.

Серед важливих питань наступності дошкільної та початкової ланок освіти є навчання дітей образотворчого мистецтва. Так, образотворча діяльність в дошкільному навчальному закладі займає належне місце поруч з іншими предметами. При проведенні занять з малювання, ліплення, аплікації та конструювання велике значення має обладнання занять наочними посібниками, екскурсії, розгляд картин, читання творів тощо.

Дітям дошкільного віку дають поняття про образотворче мистецтво, його види та жанрову різноманітність, формують уміння працювати з різними художніми матеріалами для реалізації задуму. Основним завданням художніх занять з дітьми дошкільного віку є виховання пізнавальної і творчої активності, спрямування цієї активності на сприймання краси, естетичних якостей, особливості, неповторності, що передана в яскравих кольорах, цікавих формах, узорах, розписах, малюнках [5, с. 15-16].

Порівнюючи завдання навчання дітей дошкільного віку та молодших школярів, виявлено три спільних основних завдань дошкільного навчального закладу та школи:

1. Художнє завдання – формувати інтерес і уміння вчитись малювати, розвивати творчі здібності, мислення, вчити дітей бачити та відтворювати натуру, передаючи форму, побудову, величину й пропорційність співвідношень окремих частин, колір і відтінки, характерні деталі тощо. Разом з тим, в 1-му класі відбувається зниження якості малюнків, порівняно з малюнками цих же дітей в дошкільному навчальному закладі.

2. Технічне завдання – малювати акуратно, вміти змішувати фарби для отримання похідних та складних кольорів та їхніх відтінків.

3. Виховне завдання – прививати любов до оточуючого середовища, природи, формувати і виховувати естетичний смак [6; 7].

Виявлено, що при вирішенні вище названих завдань враховується такі фактори:

1) діти повинні засвоїти при зображенні тієї чи іншої теми певний навчальний матеріал;

2) діти повинні виконати роботу швидко, але чітко, зрозуміло;

3) дітям потрібні навички та вміння, набуті у дошкільному навчальному закладі.

Задля ефективного вирішення питань наступності у змісті та методах навчання образотворчого мистецтва між сучасним дошкільним навчальним

закладом і початковою школою виникає потреба у комплексному вирішенні їх, у створенні єдиного освітнього процесу, що пов'язує дошкільну та шкільну ланки освіти. Перш за все, потрібно відпрацювати єдину системну і послідовну роботу дошкільного навчального закладу та початкової школи з позиції художньо-естетичного розвитку та виховання дітей засобами образотворчого мистецтва.

Діти дошкільного віку на заняттях з образотворчої діяльності часто самостійно інтегрують види образотворчої діяльності, що яскраво проявляється у експериментуванні художніми матеріалами та інструментами, а також у процесі опанування способів створення образу й засобів художньої виразності. Саме це потрібно враховувати вчителям при плануванні уроків з образотворчого мистецтва у початковій школі. Молодші школярі в інтегрованому творчому процесі створюватимуть емоційно-виразні образи, без допомоги дорослого обираючи вид діяльності, матеріали, устаткування та способи прояву творчості.

У художній діяльності творчі здібності дітей формуються на тлі загального розвитку, а також завдяки спеціальному навчанню. Зазначимо, що художні можливості дітей диференційовані, а про результати їхнього навчання свідчить не лише те, наскільки вміло вони малюють, а й глибина і сила інтересу, ставлення до якості виконання завдання, прагнення і намагання вдосконалювати навички художньої діяльності.

Для поліпшення змісту естетичного виховання та естетичного розвитку дітей дошкільного віку та молодших школярів потрібно створювати у дошкільних навчальних закладах і школі розвивальні предметні середовища, модернізувати засоби та методи роботи з дітьми, спрямовані на розвиток їхнього творчого ставлення до естетичного освоєння дійсності, відображення його у власній творчій діяльності.

Враховуючи вище сказане, педагогам потрібно розробити план спільних заходів з урахуванням недоліків, реалізація яких була спрямована не на збільшення кількості методичних заходів, а на покращення якості зв'язків між дошкільною і початковою ланкою з питання естетичного виховання дітей засобами образотворчого мистецтва та навчання їх образотворчої грамоти.

Початковим етапом може бути спільне складання з вчителями початкових класів «портрету» випускника дошкільного навчального закладу, який повинен відповідати сучасним вимогам Державного стандарту початкової освіти. Для цього, звертається увага на показники компетентності дитини дошкільного віку (художньо-естетичний розвиток). Як відомо, з точки зору практиків початкової ланки освіти, першокласник перш за все має бути самостійним, відповідальним, вміти працювати з отриманою інформацією, менш схильним до ігрової діяльності. Але, разом з тим, вчителі початкових класів у своїй роботі поступово продовжують розвивати напрями дошкільної ланки освіти (використання ігрових прийомів на уроках, цілеспрямований розвиток сенсорних процесів тощо).

Педагогам дошкільних навчальних закладів у свою чергу потрібно постійно тренувати у дошкільників м'язи руки, добрий окомір, формувати у

них уміння співпрацювати в групі й колективі, формувати здатність до саморегуляції [3, с. 126]. Ознайомлення із специфікою планування роботи в дошкільному навчальному закладі й тематичними планами проведення уроків у школі дає можливість вихователям обмінюватися досвідом з учителями початкової школи, знаходити оптимальні методи, прийоми і форми роботи, ознайомлює із навколишнім середовищем, організацією життя і навчання дітей у школі.

Таким чином, успішність наступності у змісті та методах навчання образотворчого мистецтва між сучасним дошкільним навчальним закладом і початковою школою визначається цілою низкою чинників, що створюються педагогічно грамотно організованим художнім предметно-розвивальним і навчально-виховним середовищем, що відповідає психологічним і фізіологічним особливостям, фізичним можливостям дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Робота з організації наступності навчання дітей образотворчого мистецтва має проводитись педагогічними колективами дошкільного навчального закладу та школи спільно і системно. Велику роль відіграє зацікавленість педагогічного колективу дошкільного навчального закладу та школи, а також батьків у вирішенні проблеми наступності дошкільної і початкової освіти. Це зробить перехід від навчання та виховання дитини в дошкільному навчальному закладі до початкової школи безболісним і успішним для неї, а образотворча діяльність стане безумовно корисним помічником у цьому.

Список використаної джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти / науковий керівник: А. М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф, д-р пед. наук ; авт. кол-в: Богуш А. М., Беленька Г. В., Богініч О. Л., Гавриш Н. В., Долинна О. П., Ільченко Т. С., Коваленко О. В., Лисенко Г. М., Машовець М. А., Низковська О. В., Панасюк Т. В., Піроженко Т. О., Поніманська Т. І., Сідельнікова О. Д., Шевчук А. С., Якименко Л. Ю. – К. : Видавництво, 2012. – 26 с.
2. Білан О. І. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» / О. І. Білан, Л. М. Возна, О. Л. Максименко та ін.. – Тернопіль : Мандрівець, 2013. – 264 с.
3. Лактіонова С. М. Наступність на етапах «Дитячий садок – початкова школа» : методичні рекомендації / С. М. Лактіонова, В. І. Пузанко // Дошкільний навчальний заклад. – 2015. – № 4 [100]. – С. 2-16.
4. Лисенко Н. В. Етнопедагогіка : навч.-метод. посіб. / Н.В.Лисенко. – Київ : Слово, 2011. – 720 с.
5. Лисенко Н.В. Педагогіка українського дошкілля : У 2 ч. : навч. посіб. / Н.В.Лисенко, Н.Р. Кирста. – Київ : Вища школа, 2006. – Ч.1 – 302 с.
6. Методичні рекомендації до Програми виховання і навчання дітей від двох до семи років «Дитина» / наук. кер. проекту: О.В.Огнев'юк; наук. ред. Н.В.Кудикіна, В.У.Кузьменко; авт. кол. Е.В.Белкіна, Н.І.Богданець-Білокаленко, О.Л.Богініч, З.Н.Борисова, М.С.Вашуленко [та ін.] / Мін. осв. і наук., мол. та спорту України, Головн. упр. осв. і наук. викон. орг.

- Київміськради (КМДА), Київ. ун-т ім. Б.Грінченка. – 3-тє вид., доопр. та доп. – К. : Київ. ун-т ім. Б.Грінченка, 2012. – 400 с.
7. Програма розвитку дітей старшого дошкільного віку «Впевнений старт» / О. О. Андрієтті, О. П. Голубович, О.П.Долинна, Т. В. Дяченко, Т. С. Ільченко, Г. Є. Іванова, Г. М. Лисенко, Т. В. Панасюк, Г. В. Петрова, Т. О. Піроженко, Н. М. Романко, Н. А. Случинська, Н. І. Трикоз. – Тернопіль : Мандрівець, 2013. – 104 с.
 8. Образотворче мистецтво : навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів 1-4 класи (оновлено) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/pochatkova-shkola.html>.
 9. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : в 5-ти т. / В. О. Сухомлинський. – Київ : Радянська школа, 1977. – Т. 4 – С. 369–390.

Summary. The article deals with the content and modern methods of teaching fine arts in current pre-school educational establishment and primary school. The author investigates the problem of continuity of theory between preschool and primary education and settles priority tasks to be solved by pedagogues in modern educational institutions. The basic content of art activities for preschoolers and lessons of fine arts in 1-4 forms of modern comprehensive schools has been given. The comparative analysis of methods and techniques offered in the content of the Basic Component of Pre-school Education and Primary Education State Standard has been made. The author defines methods of teaching fine arts used in the work of pre-school teachers and primary school teachers with the aim of children's artistic development and aesthetic education. The main features of senior preschoolers' competence in artistic and aesthetic development have been systematized; their importance for children's study in primary school has been substantiated.

The author's approach to the use of certain methods of teaching fine arts to junior and senior preschoolers and junior pupils has been described. The author develops planning of common lessons in preschool educational establishment and in primary school recommending conducting them to form children's artistic culture. The article emphasizes on the use of paintings as the main means of developing children's value orientations, their aesthetic feelings, tastes and ideals, and manifestation of reflexive actions related to fine arts.

It has been outlined the perspective ways for further improvement of cooperation of pre-school teachers and primary school teachers on the organization of children's art activities and teaching them fine arts, game technologies in children's artistic and aesthetic development and training teachers to use them in the work of current pre-school educational establishments.

Key words: *continuity, content of teaching, methods of teaching, fine arts, pre-school educational establishment, primary school, competence features.*